

MARTIN ŠRAJER / 5. 3. 2021

O slavnosti a monstrech. Monstrum z galaxie Arkana

„Jednou z mála obydlých planet mrazivého a nehostinného kosmu byla planetka Tugador, ukrytá v hlubinách galaxie Arkana.“

Žánry populární na Západě brali mnozí čeští autoři za socialismu s nadsázkou. Dobře to dokládá scenáristická filmografie Miloše Macourka, který si s Václavem Vorlíčkem už na konci šedesátých let utahoval z komiksových superhrdinů (*Kdo chce zabít Jessii?*, 1966) nebo bondovek (*Konec agenta W4C prostřednictvím psa pana Foustky*, 1967). S Oldřichem Lipským za normalizace podobně svébytně uchopil americké šestákové detektivky („*Čtyři vraždy stačí, drahoušku*“, 1970), s Jindřichem Polákem sci-fi o cestování časem (*Zítřka vstanu a opařím se čajem*, 1977).

Monstrum z galaxie Arkana, jedna z nejkurióznějších produkcí, na nichž se Macourek podílel, nabízí neuctivou variaci na děsuplné béčkové horory o monstrech číhajících v hlubinách kosmu.

Koprodukční film Oscarem oceněného animátora Dušana Vukotiče byl natočen ve spolupráci se dvěma jugoslávskými studii – Zagreb Filmem a Jadran Filmem. Jeho cizí původ je patrný zejména z předabování zahraničních herců a z přímořských filmových lokací (natáčení probíhalo v Dubrovniku a na ostrově Lokrum v Jaderském moři). Přítomnost Heleny Růžičkové či Karla Augusty před kamerou zase upozorňuje na český podíl.

Monstrum z galaxie Arkana ovšem není rozpolcené jen jazykově. Přestože bylo v tisku inzerované jako „parodie béčkových sci-fi“, případně „humorná fikce o návštěvě neznámých bytostí z kosmu“, dlouhá závěrečná sekvence, ve které titulní monstrum rve na kusy svatebčany, kteří křičí hrůzou a bolestí, je regulérní, humoru prostý horor.

Groteskní finále je předznamenáno tvůrčím zaměřením hlavního hrdiny. Robert sice pracuje jako hotelový recepční, ale většinu volného času přes nelibost své starostlivé přítelkyně tráví vymýšlením brakových vědeckofantastických povídek. Podobně jako jeho kamarád pracující v knižním nakladatelství jej zajímají romány o „meziplanetárních masakrech“ s názvy jako „Obludy z galaxie Smrt“. Právě pod jejich vlivem se své mírumilovné vyprávění o planetce Tugador a jejích obyvatelích rozhodne doplnit o krvelačné monstrum.

Robertovo zaujetí fikčními světy je tak silné, že smyšlené postavy ožívají a stávají se součástí jím obývané reality. Jeho schopnost proměnit myšlenku ve skutečnost je osvětlena bizarní scénou u psychologa, kde hlavní hrdina vzpomíná na příhodu z raného dětství. Tehdy svému otci údajně dokázal jen silou myšlenky „přimyslet“ ženská ňadra, aby se mohl nakojit. Lékař na neuvěřitelnou vzpomínku, ponoukající k nezodpovězené otázce, zda otci prsa posléze odrostla, reaguje učeně znějícím konstatováním: „Vaše úžasná vůle obdařila pana otce ňadry.“

Podobně jako v *Kdo chce zabít Jessii?*, kde se zhmotňují hrdinové ze stránek komiksů čtených postavou Jiřího Sováka, je také zde zdrojem potíží infantilita hlavního hrdiny, čímž je současně naznačováno, že v realitě pozdního socialismu by se návštěva mimozemšťanů udát nemohla. V mysli nevyzrálých mužů jako Robert ano.

Robertova nenaplněná touha po rodičovské figuře (a mateřském mléku) se projevuje také v jeho prapodivném vztahu k Andře z planety Tugador. Jakou roli by žena v metalickém overalu a její dvě hostilně se tvářící děti měly ve vyprávění sehrát, není až do konce filmu ozřejmené. Se světem hlavního hrdiny moc neinteragují, nesledují žádný cíl, nesnaží se vrátit „domů“, ať už je pro ně domovem cokoliv.

Ani Robert se zásluhou návštěvníků ze vzdálené planety nestává dospělejším. K partnerce není v závěru pozornější. Naopak dochází k zesílení jeho zaujetí sebou samým a jeho koníčkem a k akceleraci propadu do dětství.

Andra je pro něj na jedné straně náhradní matkou, která jej kárá výroky typu „Roberte, proč jsi to udělal?“ a do kávy mu přidává mléko rovnou ze svého prstu, na druhé milenkou, se kterou flirtuje, přestože již má přítelkyni. Ta Andru označí za „kosmickou rajdu“ a na důkaz, že Robertovi může nabídnout víc než ona, se před ní v další z údiv budících scén svleče donaha.

Hlavní překážku většího sblížení Roberta a návštěvnice z kosmu ve freudovskými laděném narativu příznačně představuje Andřin zlověstný syn. Po matčině nápadníkovi od prvního setkání metá laserové paprsky a jedovaté poznámky o „krajně primitivním savci, který mrhá energií na emoce“ a několikrát na něj poštvě své monstrum. Teprve když jí svým laserovým pohledem ustřelí prst, sešlehá jej matka světelným bičikem, k němuž výtvarníka Borise Masníka inspirovaly světelné meče ze *Star Wars*.

Prst kosmické bytosti je následně nalezen lidským chlapcem a v hotelové kuchyni nedopatřením pomlet do sekané. Podobně absurdních nápadů, které jsou pouze nadhozeny, ale dál se s nimi nepracuje, je ve filmu bezpočet. Vlastně je z nich posleповána celá zápleтка, která je v důsledku nerespektování logických vztahů mezi scénami stejně nekoherentní jako příběhy, které píše Robert.

Také *Monstrum z galaxie Arkana* evokuje dílo amatérského spisovatele, který průběžně a bez dopředu promyšlené osnovy vymýšlí, co ještě by mohl se svými postavami a rozpadajícím se fikčním světem provést.

Závěrečných dvacet minut z tohoto hlediska představuje naprostou rezignaci na další vývoj. Divákům, nakrmeným již tajemnem, psychoanalýzou i intergalaktickou erotikou, je nabídnuta poslední z velkých „hollywoodských“ atrakcí – násilí.

Monstrum, vymyšlené Janem Švankmajerem a připomínající něco mezi Arcimboldovým obrazem a křížencem křesy, slona a mravenečníka, různě sadistickými způsoby masakruje nedůležité postavy, účastníky svatební veselice. Utržená hlava jednoho z hostů končí v polévce, jiný je přiškrcen střevem, které monstrum vystřeluje z tlamy. Názorné trhání končetin a dupání na hlavy kulminuje, když příšera začne chrlit oheň a zbytek svatebčanů končí v plamenech.

Jako jeden z mála jatka přežije nevidomý a nic netušící děda, který v závěru brutální sekvence pronese: „Je tu nějaké horko“ a dál nerušeně hraje na tahací harmoniku.

Pokud jde o žánrové zařazení, je splatterový závěr stejně matoucí jako všechny předchozí minuty. Sledovali jsme béčkové hororové sci-fi, parodii béčkových sci-fi hororů, záměrně špatný sebereflexivní film o zvrácených umělcích vymýšlejících špatné příběhy? Výsledek je podobně nezařaditelný hybrid jako Švankmajerův monstrózní krysoslon – film, ve kterém možná i v důsledku nesouladu režiséra a scenáristy téměř

nic nefunguje, ale který rozhodně není obyčejný, průměrný a lehký zapomenutelný.

Monstrum z galaxie Arkana (Československo, Jugoslávie 1981), režie: Dušan Vukotić, scénář: Miloš Macourek, Dušan Vukotić, kamera: Jiří Macák, hudba: Tomislav Simović, hrají: Zarko Potocnjak, Lucie Žulová, Ksenia Prohaska, Ivana Andrllová, Markéta Fišerová, Karel Augusta a další. Filmové studio Barrandov, Zagrebfilm, Jadran Film Zagreb, 84 min.